

Manudukce.

I. Pojem.

Manudukcí rozumíme pomoc, kterou jest povinen soudce poskytnouti sporným stranám bez advokáta před soud se dostavivším. Jak již z názvu patrně, má soudce jedné sporné straně neb oběma, nemají-li advokáta, na ruku býti. Máť je k tomu míti, by skutečností, námitky a průvodní prostředky dle předpisů řádu soudního přednesly a má jednotlivé okolnosti skutkové jakož i průvody ve formě processuální za stranu spornou a jménem jejím v protokole uvéstí (§ 20 s. ř.).

II. Účelem tohoto řízení jest, aby soudce nad tím bděl, aby strany zvláště na venkově bez advokáta před soud se dostavivší nevzaly žádné újmy ve svých processuálních právech pro nedostatek předepsaných formalit, ježto strany ty často nemají způsobilosti přesně se vyjádřiti, skutečností jakož i doklady jasně přednésti; soudci není však dovoleno, by sám zasahal v nitro sporu, aby jedné straně ve hlavní věci sdílel snad průvody a aby jí to, čeho požadovati má, v ústa vkládal; tím by se minul se svým úkolem, představuje zároveň soudce, zároveň i stranu (res. ze dne 11. září 1784 sb. zák. soud. č. 336 lit. f). Manudukce není však jen na ten případ omezena, když by, jak § 20. s. ř. nařizuje, obě strany bez zástupce právního se objevily, povinnost manudukce jest tu i tehdá, když by jen jediná strana bez právního přítele se dostavila, neboť intence § 20 s. ř. směřuje k tomu, aby strana bez právního zástupce se dostavivší nebyla v pomoci zákonem skytané zkrácena (dv. dekr. ze dne 28. ledna 1788 sb. zák. soud. č. 774).

III. Povinnosti soudcovy.

1. Soudce hledíž vše, co ku spolehlivému objasnění skutečností a důkazů náleží, vyložiti,
2. má vyšetřiti, čeho žalobce ve věci hlavní a čeho na vedlejších povinnostech požaduje,
3. je-li žalobce nebo žalovaný oprávněn sebe sama zastupovati,
4. zdali žalovaný jeho (soudcově) pravomoci podléhá,
5. konečně není soudce vázán časem a pořadem řečí, máť spíše tak dlouho jednati, až se jednotlivé okolnosti skutkové objasní a důkazy stranám sloužící se provedou (§ 20. s. ř. a dvor. dekr. z 15. ledna 1787 č. 626 lit. a).

IV. Zbývá ještě otázka, nastupuje-li také manudukce v tom případě, když obě strany nebo jedna z nich jedná ne pomocí práva znalých zástupců, nýbrž pomocí jiných zástupců. Soudní řád v té příčině neobsahuje žádných ustanovení, kdežto § 21 hal. soud. řádu k otázce této výslovně přisvědčuje; z pojmu a z podstaty manudukce zřejmě vysvítá, že manudukce místa má i tehdy, když dá se strana zastupovati práva nezalými zástupci; neboť tendence § 20 směřuje k tomu, aby sporným stranám, obzvláště na venkově, kde jest jim často nemožno pomoc právního přítele vyhledati, nevzešly nežádané processné újmy; jest tudíž lhostejno, dostaví-li se strana sama nebo jiná osoba za ni, jež není advokátem, před soud, zvláště v tom případě, vystupuje-li na př. manžel za manželku, otec za své nezletilé děti, poručník za svého poručence.

V. Dle nového soudního řádu nemůže býti řeči o manudukci ve smyslu všeob. řádu soudního, neboť vzhledem k tomu, že nový civilní proces zbudován jest na zásadách ústnosti, veřejnosti a bezprostřednosti

a tudíž jako první zásadu klade nejen vypátrání formální, nýbrž i materiální pravdy, musí soud při každém sporu, aťsi advokát intervenuje nebo ne, k tomu působiti, aby udání skutková pro rozhodnutí závažná byla zjištěna, aby nedostatečná udání byla doplněna, průvodní prostředky pro tato udání označeny nebo nabídnuté průvody doplněny a vůbec, aby bylo udáno vše, co jeví se nutným ku pravdivému zjištění skutkové podstaty práv a nároků stranami tvrzených. Zásada, že nemá se soudce před vynešením nálezu zabývatí nitrem sporu, nemůže tudíž v ústním a bezprostředním řízení zachována býti. Jak podotýká zcela správně zpráva ku vládní předloze, ocitl by se soud v položení velice trapném, ba žádalo by se na něm něco nemožného, chtělo-li by se mu zabrániti, aby se nestýkal se stranami před ním bezprostředně stojícími za příčinou odstranění pochybností, nejistoty a nevědomosti, jež vyvolány jsou řečmi stran, bezpečnost rozsudku a tím i správné rozhodnutí samo by ohrožovaly.

Manželé.

Zákon v § 89 o. o. z. dělí práva a povinnosti z manželství vcházející ve tři kategorie: I. v taková, jež plynou z účelu spojení manželů, II. jež vznikají ze zákona a III, jež se zakládají ve zvláštních úmluvách.

I. Z účelu manželství v § 44 o. o. z. naznačeného, totiž v nerozlučném společenství žítí, děti ploditi, je vychovávatí a sobě vzájemnou podporu poskytovatí, plyne v § 90 o. o. z. stanovený závazek obou manželů ku plnění manželské povinnosti, ku věrnosti a slušnému zacházení. Ovšem žaloba i exekuce za účelem provedení povinností těchto dle povahy jejich jest vyloučena. Pokud však plnění manželské povinnosti obsahuje též závazek ku společnému bydlení, lze se v tom směru soudní pomoci dovolati (srv. čl. Manželka). Porušení těchto zákonných povinností manželských může po případě zakládati skutkovou povahu trestného činu (cizoložství § 502 tr. z., vzájemné zlé nakládání mezi manžely § 419 tr. z.), eventuelně může zavdati příčinu ku žalobě o rozvod od stolu a lože (§ 109 o. o. z.). Nekatoličtí křesťané mohou pro některé skutky druhého manžela povinností těmito se přičítí, jež v § 115 o. o. z. taxativně jsou vypočteny (cizoložství, zlomyslné opuštění, nebezpečné ukládání o život, opětované těžké zlé nakládání) dokonce o rozloučení manželství usilovati.

II. Zákonem stanovená práva a povinnosti manželů lze shrnouti v následujícím:

1. Sňatkem neztrácí manželé svého vlastnictví dřívějšího, nýbrž každý z nich podrží to, co v čas uzavření manželství měl, nebo čeho během manželství jakýmkoli způsobem nabyt. V pochybnosti však platí domněnka, že nabytí pochází od manžela (§ 1237 o. o. z.). Manželu přísluší sice právo, resp. i povinnost spravovati jmění manželčino § 1238 o. o. z., srv. čl. Manželka), tím však se nemění poměry vlastnické, aniž disposiční právo manželčino.

2. Manžel má po druhém manželu jen tehda zákonné dědické právo, jestliže tento nezanechal žádných dětí. V tom případě obdrží, není-li tu vůbec žádných příbuzných k dědění oprávněných, pozůstalost celou, jinak však toliko jednu čtvrtinu pozůstalosti, kdežto ostatní tři čtvrtiny případnou ostatním zákonným dědicům (§ 758 o. o. z.). Jsou-li tu děti, není pozůstalý manžel dědicem, nýbrž má spíše postavení odkazovníka, jemuž bylo odkázáno požívání jisté kvoty pozůstalosti. Tato kvota obnáší, je-li tu tré nebo méně dětí, $\frac{1}{4}$ celé pozůstalosti, v ostatních případech